

CAIBIDIL 2

EALÁIN PHOIBLÍ IN ÉIRINN

Ealaín Phoiblí – dhá shampla

Balla Mór Chionn tSáile

Tá Cionn tSáile i gContae Chorcaí ar cheann de na bailte is áille, is faiseanta agus is mó a bhfuil tóir ag turasóirí uirthi ar chósta thiar theas na hÉireann. Tá cáil ar an mbaile as an stair a bhaineann leis, as an tseoltóireacht agus as an iliomad bialann bheadaí atá ann. Idir na cnoic agus an cladach atá an baile suite agus is beag athrú a tháinig ar na sráideanna casta cúnga leis na céadta bliain.

Dealbh don bhaile mór

In 1988 rinne Comhairle Ceantair Uirbh Chionn tSáile dealbh a choimisiúnú don bhealach isteach chuig páirc bheag phoiblí os comhair an phríomhché sa chuan. Ba í Eilís O'Connell an t-ealaíontóir a roghnaigh siad, bhí sí ag teacht chun cinn mar ealaíontóir gairmiúil ag an am. Ba é sin an dara coimisiún a tugadh di ach is ealaíontóir an-rathúil anois í.

Rinne O'Connell a cuid staidéir i gCorcaigh agus bhí sí ar dhuine de ghrúpa ealaíontóirí óga a bhí ag obair le dealbhóireacht theibí chruach faoi thionchar duine dá múinteoirí, John Burke.

Is é *The Great Wall of Kinsale (Balla Mór Chionn tSáile)* (fíor 2.1) an dealbh a rinneadh in 1988 agus tá sé suite ag an mbealach isteach go dtí an pháirc. Ionad aonaigh ba ea í an pháirc i rith an tsamhraidh. Áit í an láthair a mbíodh daoine ina suí ann i gcónaí; dá bharr sin dhear O'Connell saothar a bhféadfadh daoine a úsáid mar shuíochán. Dúradh go sonracha i dtreoracha an choimisiúin gur cheart ábhar nach mbeadh cothabháil le déanamh air a úsáid. D'aontaigh ailtire agus innealtóir an chontae go n-úsáidí cruach COR-TEN don saothar agus

fuarthas cead pleanála dá réir. Láthair fhada chúng a bhí ann; rinneadh geata de dhá leac ollmhóra den chruach COR-TEN chun go mbeadh cothromaíocht sa dearadh. Lúbann dhá bhalla ísle chama amach ón ngeata agus tá lataí d'adhmaid téice ar a mbarr chun suíocháin a dhéanamh díobh. Tá dhá struchtúr eile os cionn cuid den saothar mar a bheadh díon ann agus cruth pubaill orthu. Cineál áirithe cruach is ea COR-TEN. Tógann sé meirg deas crón go cothrom agus ní thagann a thuilleadh meirge air ina dhiaidh sin. A luaithe agus a cuireadh an dealbh in airde, áfach, bhí gearáin á ndéanamh faoi.

An pobal

Toisc go raibh an dealbh gar don fharrage agus toisc go raibh an samhradh tirim, níor tháinig meirg ar dhromchla na dealbhóireachta chomh tapa lena rabhthas ag súil. Bhí báisteach ag teastáil chun go dtógfadh sé an dath ceart meirge. Chuaigh an t-ealaíontóir i gcomhairle le Ceann na Rannóige Caomhnaithe i nGailearaí Tate agus mhol sé di bheith foighneach. Thug roinnt den phobal áitiúil fuath don dealbh. Is beag duine a thug cad dó ar sheas sé. Níor thug siad in aon chor cén fáth ar cuireadh píosa ollmhór d'ealaín theibí starrach déanta as miotal meirgeach i suíomh a bhí chomh hálainn sin. Scríobhadh litreacha chuig na nuachtáin, pléadh ar chlár raidió é, agus thug mórán cuairt ar leith ar Chionn tSáile chun an saothar a fheiceáil dóibh féin. Rinneadh gearáin leis an gComhairle Baile, ní hamháin go raibh sé gránna, ach bhí baol ann do dhaoine óga. Bhídis ag dul in airde ar thaobhanna cuara an dá struchtúr dhíonacha ar rothair BMX. Thaitin gníomhartha na ndéagóirí leis an ealaíontóir. Thaitin lorg na mbonn rubair ar an meirg léi go háirithe – ba chineál líníochta é, dar léi. Bhí an pobal chomh mór sin i gcoinne an tsaothair gurbh éigean ailtire a thabhairt isteach chun an dearadh a athrú. Tháinig athrú ar an dlí a bhaineann le cóipcheart ó rinneadh an dealbh in 1988 agus bheadh sé in aghaidh an dlí athruithe den chineál sin a dhéanamh ar saothar ealaine sa lá atá inniu ann.

FIG 2.1 THE GREAT WALL OF KINSALE (*Balla Mór Chionn tSáile*), Co. Chorcaí.

An t-ealaíontóir

Péinteáladh an saothar agus chuir an t-aitire contae balla agus roinnt lochán ornáideach in aice léi. Bhí an t-ealaíontóir trína chéile mar gheall air sin, mheas sí go raibh bunbhrí na deilbhe athruithe agus go rabhthas tar éis cur isteach go mór ar an mbealach a mbeadh daoine ag féachaint uirthi. Ní raibh duine ar bith go hiomlán sásta sa deireadh, rud a léiríonn na dúshlán a bhaineann le coimisiúin phoiblí.

An pobal áitiúil a bheith páirteach

Tá contráthacht shuimiúil idir na deacrachtaí a bhain le Cionn tSáile agus tionscadal dealbhóireachta a rinneadh i mBaile Átha Cliath. Sa chás sin áfach, rinneadh an dearadh chun freastal ar an bpobal áitiúil.

Suíochán Ilfheidhmeach Beirte

Tá saothar an-spéisiúil d'ealaín phoiblí ag stad Luas ag Ospidéal San Séamas i mBaile Átha Cliath. Chuaigh lucht Luas i gcomhar le hOspidéal San Séamas nuair a thosaigh an obair ar an líne nua. Cuireadh comórtas ar bun chun saothar ealaíne a thógáil idir Árasáin Mary Aikenhead agus stad an Luas. Chaithfeadh feidhm theorann a bheith leis an saothar. Rinneadh maoiniú ar an tionscadal mar chuid den scéim Aon Faoin gCéad don Ealaín (Per Cent for Art) agus ba é Áras Nua-Ealaíne na hÉireann a riar an comórtas.

Ba í Louise Walsh an t-ealaíontóir a roghnaíodh agus ba é *Hybrid Love Seat* (*Suíochán Ilfheidhmeach Beirte*) an togra a bhí aici (fíor 2.2). Rinneadh suíochán de chlaí agus cuireadh geargáilí draíochta ar bharr na ráillí ann. In ionad bacainn a thógáil a scarfadh na hárasáin in aice lámhe leis an stad, dhear Walsh ráille cuar a chasann agus a lúbann. Fágann sé sin spásanna leathchiorclacha ar an dá thaobh den ráille ina bhfuil sraith suíochán – sraith de thoilg bheirte agus iad cúl le cúl. Cé gurbh é an toradh deiridh atá air go bhfuil an spás roinnte ina dhá leath, is ar éigean is bacainn é an ráille mar gur féidir úsáid a bhaint as an dá thaobh.

26

FÍOR 2.2 HYBRID LOVE SEAT (*Suíochán Ilfheidhmeach Beirte*). Louise Walsh, Stad Luas ar Shráid San Séamas, Bailc Átha Cliath

FÍOR 2.3 Gcargáil ar an *Suíochán Ilfheidhmeach Beirte*

Bhí sé mar chuid de thogra Walsh go mbeadh an pobal páirteach sa tionscadal ionas go mbraithfeadh siad gur leosan an saothar ealaíne. Rinne déagóirí áitiúla fíoracha as múnláí cré i gcomhar leis an ealaíontóir agus rinneadh fíoracha cré-umha díobh ina dhiaidh sin. D'oibrigh mic léinn ón Roinn Dealbhóireachta sa Choláiste Náisiúnta Ealaíne agus Deartha, atá díreach in aice lámhe, go deonach ar an tionscadal mar oidí.

Cuireadh na geargáilí críochnaithe (fíor 2.3, fíor 2.4) in airde ar na ráillí agus is cuid thábhachtach thaitneamhach den saothar iomlán iad. Nochtadh an tionscadal críochnaithe i mí Feabhra 2008, ach beidh na créatúir bheaga shamhalta ina n-ábhar gáire go ceann tamall fada ag daoine a théann thar bráid.

Comhairliúchán agus díospóireacht

Léiríonn an tionscadal seo an tábhacht atá le rannpháirteachas, le comhairliúchán agus le bheith ag comhoibriú leis an bpobal áitiúil. Tá sé tábhachtach chomh maith go mbeadh eolas ag an bpobal faoi ainm an tsaothair, faoin ealaíontóir agus faoin gcoincheap atá laistiar den saothar. Fágann sé go mbíonn tuiscint iomlán acu air agus dáimh acu leis.

FÍOR 2.4 Gcargáil ar an *Suíochán Ilfheidhmeach Beirte*

Ealaín phoiblí sa lá atá inniu ann

Ealaín phoiblí ar líne

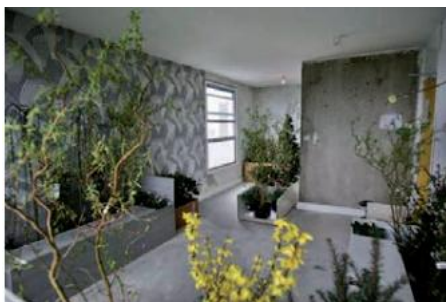
De ghnáth, is féidir teacht ar eolas faoi thionscadail ealaíne phoiblí ar láithreáin ghréasáin na n-ealaíontóirí atá páirteach iontu. Ach chaitheadh fios a bheith ag duine go bhfuil an tionscadal ar siúl chun teacht ar an eolas sin.

Tá an Comhairle Ealaíon tar éis láithreán gréasáin, www.publicart.ie, a chur ar bun anois áfach. Is iontach an áis é an láithreán chun saothair shealadacha nach bhfeicfí ach i leabhar nó i scannán de ghnáth a chur ós comhair an phobail. Tá eolair ar an láithreán de shaothair ealaíne, chomh maith le gailearaithe grianghraf, fiseanna agus naisc le haghaidh tionscadail ealaíne a bhfuil maoiniú poiblí faighte acu. Tá réimse leathan de thionscadail fhíorshuimiúla le feiceáil ann.

Tionscadail shealadacha/áiteanna neamhchoitianta

Seo trí shampla de thionscadail shealadacha a rinneadh in áiteanna neamhchoitianta le déanaí.

- **Hotel Ballymun (Óstán Bhaile Munna)** (fíor 2.5) Is eiseamláir é seo de shaothair ealaíne a fuair maoiniú poiblí agus a ndearnadh taifead air i bhfoirm leabhair. Ba é Seamus Nolan a cheap an tionscadal agus ba í Aisling Prior a bhí i mbun eagrúcháin. Is éard a bhí sa tionscadal go ndearnadh athchóiriú iomlán ar an 15ú hurlár de Thúr an Chléirigh, Baile Munna, agus go ndearnadh óstán gearrchónaithe de ar feadh cúpla lá sular leagadh an túr. Bhí Túr an Chléirigh ar cheann de na túrcheapa árasáin deireanacha a bhí fágtha i mBaile Munna. Baineadh úsáid as an troscán a bhí fágtha sna hárasáin agus tugadh na dearthóirí troscán *Sticks* agus *Jonathan Legge* isteach chun athchóiriú a dhéanamh air ionas go mbeadh troscán leithleach ar fad ar fáil don óstán. Cuireadh clár éagsúil d'imeachtaí cultúrtha agus sóisialta ar siúl i rith an lae agus san iarnóin agus bhí cainteanna, ealaín bheo agus ceol ann.

FIGÚR 2.5 HOTEL BALLYMUN (Óstán Bhaile Munna), Seamus Nolan, Baile Átha Cliath

FIGÚR 2.6 DECONSTRUCTING THE MAZE (Ag Baint Anuas Phríosún na Maí), Dara Mc Grath, Co. an Dúin

- **Deconstructing 'The Maze' (Ag Baint Anuas Phríosún na Maí)** (fíor 2.6) Léiriú de Phríosún na Maí, nó an Chéis Fhada, agus é á leagan is ea an tionscadal seo leis an ealaíontóir griangrafadóireachta Dara McGrath. Tá an príosún gar do Bhéal Feirste agus samhlaítear é leis na gnéithe is measa den choimhlint sa Tuaisceart i rith 'na dTrioblóidí'. Is ann a bhí na 'H-Bhlocanna' a raibh droch-chlú orthu. Dúnadh é sa bhliain 2000 agus rinneadh cinneadh in 2006 go leagfaí na foirgnimh agus go dtógfaí staidiam nua náisiúnta ar an láthair, láthair a bhfuil 360 acra ann. Ghlac McGrath pictiúir den phríosún thar an tréimhse inar leagadh é. D'fhéach sé lena dtarlaíonn nuair a thagann foirgneamh chun deireadh a shaol a léiriú. Foilsíodh an saothar i bhfoirm leabhair agus cuireadh ar taispeántas é ag roinnt áiteanna ar fud na tíre. Bhí sé mar chuid de 'The Lives of Spaces' (Saolré Áiteanna), is é sin, taispeántas na hÉireann san 11ú Taispeántas Idirnáisiúnta Ailtireachta in 2008.
- **Medusae** Saothar spéisiúil eile is ea an saothar *Medusae*. Ba í an t-ealaíontóir cáiliúil Éireannach Dorothy Cross a rinne an saothar i gcomhar lena deartháir, an tOllamh Tom Cross arbh eolaí é. Ciallaíonn *medusae* 'smugairlí róin' sa Laidin. Fuair an bheirt maoiniú ón gciste *Sci-Art* chun taighde a dhéanamh ar feadh trí bliana ar an smugairle róin. Dhírigh siad ar ghnéithe aeistéitiúla, antraipeolaíocha agus eolaíocha an smugairle róin ina gcuid taighde. Meascán den ealaín agus den eolaíocht a bhí i gceist. Pléadh an diamhair a bhaineann leis an rud aithnid agus ar an rud anaithnid agus leis an saol iarbhir agus an saol samhailteach. Saothar fise is ea é a mhaireann 30 nóiméad. Tugtar léargas ann ar mhodhanna snámha an smugairle róin, faoi mar a bheadh clár faisnéise ann. Fite fuaite leis sin déantar léiriú ar ghnéithe flóra agus ar ghnéithe cumtha de shaol Maude Delap, nádúraí amaitéarach as Éirinn a mhair agus d'oibrigh i nDairbhre, Contae Chiarraí.

Fadhbanna a bhaineann le healaín phoiblí

Eolas

Tá i gceist ag www.publicart.ie eolas faoi dhealbhóireacht cois bóthair a chur ar fáil ar ball. Chabhróidh sé sin go mór leis an ngnáthdhuine eolas a fháil ar na píosaí ealaíne a fheiceann siad ar shráideanna agus ar thaobh an bhóthair. B'fhéidir go ndéanfar plé ann ar na píosaí dealbhóireachta nach 'ealaín' in aon chor iad, dar le saol na healaíne, ach a bhfuil cion ag an bpobal áitiúil agus ag turasóirí orthu, píosaí mar *Molly Malone* (fíor 2.38) agus *Phil Lynott* i mBaile Átha Cliath agus *Joe Dolan* ar an Muileann gCearr.

I láthair na huaire, bíonn sé deacair go leor eolas a fháil faoi shaothair áirithe agus faoi na healaíontóirí a rinne iad. Nuair a chuirtear airgead ar fáil chun saothar a choimisiúnú, dealraíonn sé nach gcuirtear puinn airgid i leataobh chun eolas a chur ar fáil don phobal fúthu. Faoi láthair is í an phríomhfhoinsé eolais ná na láithreáin ghréasáin atá ag na húdaráis áitiúla.

Údaráis áitiúla

Cuireann roinnt comhairlí cathrach agus comhairlí contae bileoga oideachais, féilirí agus leabhair iontacha ar fáil do scoileanna maidir leis na saothair ealaíne atá acu. Tá go leor eolais ar fáil ar na láithreáin ghréasáin acu agus bíonn pictiúir iontacha agus eolas maith faoi chúla na n-ealaíontóirí orthu uaireanta. Ach bíonn comhairlí cathrach agus comhairlí contae eile nach gcuireann ach fíorbheagán eolais ar fáil.

Tá go leor tionscadail áille ar fud na tíre i ngan fhios d'aon duine ach amháin do na daoine atá ina gcónaí sa cheantar. Moladh amháin is ea 1 faoin gcéad den chiste iomlán a chuirtear ar fáil don ealaín a úsáid chun eolas breise a chur ar fáil don phobal maidir leis na saothair sin.

Loitiméireacht

28

Fadhb eile a bhaineann leis an ealaín phoiblí is ea an loitiméireacht. Ní mó ná sásta a bhíonn pobal áitiúil má dhéantar damáiste do shaothar ealaíne sa cheantar, seans nach dteastódh uathu go mbeadh as saothar sa cheantar níos mó. Uaireanta cuireann an pobal áitiúil in aghaidh tionscadail chun saothar ealaíne a chur sa cheantar ar eagla go ndéanfaí damáiste dó nó go millfí é. Chomh maith leis sin, is crá croí don phobal é má mheallann saothar ealaíne daoine óga chun a bheith ag crochadh thart ann agus iad i mbun iompraíocht fhrithshóisialta.

An scéim Aon Faoin gCéad don Ealaín (Per Cent for Art)

Is ón scéim ar a dtugtar Aon Faoin gCéad don Ealaín a fuarthas an maoiniú le haghaidh an chuid is mó den ealaín phoiblí in Éirinn a maoiníodh le hairgead poiblí. Chuir Oifig na nOibreacha Poiblí tús le maoiniú don ealaín in 1978. Chuir an rialtas le scéimeanna maoinithe ina dhiaidh sin nuair a cuireadh an scéim um Mhaisiúchán Ealaíne (the Artistic Embellishment scheme) ar bun. Faoin scéim sin bhí údaráis

áitiúla in ann saothair ealaíne a choimisiúnú mar chuid de scéimeanna forbartha caipitil a fuair maoiniú ón rialtas. Ag an am sin, ba í an teorainn a bhí leis an maoiniú ná 1 faoin gcéad de chostas caipitil na scéime, ach gan an méid sin a bheith níos mó ná €12,700. Ní fada go rabhthas ag tabhairt *An Scéim Aon Faoin gCéad don Ealaín* ar an *Scéim um Mhaisiúchán Ealaíne*.

Athraíodh an scéim in 1997. Tugadh scéim Aon Faoin gCéad don Ealaín de chuid na Roinne Comhshaoil air ansin agus bhí maoiniú ar fáil faoin scéim do gach cineál tionscadal tógála.

Tugadh aitheantas faoin scéim don tairbhe atá leis an ealaín phoiblí; gearradh tobhach ar fhoirgníocht agus cuireadh coinníoll le gach tionscadal tógála caipitil go gcaithfí suim airgid a chur ar fáil sa bhuiséad chun íoc as tionscadal Éireannach amharcealaíne. Tá ag éirí go hiontach leis an scéim dearbhthimpeallacht na tíre shaibhriú agus ina theannta sin, cothaíonn sé na healaíontóirí iad féin agus spéis an phobail ina cuid oibre.

Ealaín Suíomhoiriúnaithe

Is éard is brí le saothar suíomhoiriúnaithe gur cruthaíodh le haghaidh suíomh ar leith é. Cuireann an t-ealaíontóir an suíomh san áireamh go hiondúil agus é ag pleanáil agus ag cumadh an tsaothair ealaíne. De ghnáth, cuireann an t-ealaíontóir cúrsaí ailtireachta, cúrsaí staire agus cúrsaí sóisialta agus timpeallachta san áireamh freisin agus saothar á cheapadh. Déantar iarracht teacht ar bhrí fholaitheach an tsuímh, í a nochtadh agus cur léi.

D'fhéadfaí an téarma 'suíomhoiriúnaithe' a úsáid i gcás taibhiú damhsa nó taibhléiriú amharclainne chomh maith.

Ealaín cois bóthair

Le tamall de bhlianta anuas, tá na céadta fíoracha agus dealbha curtha taobh le bóithre na hÉireann de réir mar a rinneadh uasghrádú orthu, rud a chuireann go mór leo. Cuirtear céatadán de bhuiséad tógála na mbóithre ar fáil chun ealaín a chur ag áiteanna sainiúla ar feadh na slí. De ghnáth, is fíoracha agus dealbha buana suíomhoiriúnaithe iad sin agus cuirtear in áiteanna suntasacha feiceálacha iad.

Tá mórán de na dealbha cois bóthair tar éis dul i bhfeidhm ar dhaoine. Tá ardmheas orthu agus bíonn siad go mór i mbéal an phobail, fiú ag daoine nach mbíonn ag dul na mbealaí go rialta. Is iontach an radharc don tiománaí é capall mór bán a fheiceáil in airde ar chnoc ag féachaint amach ar na sléibhte, ceannbheart aonbheannach air agus é ag éirí ar a chosa deiridh.

An Capall Mór

Thaitin *An Capall Mór* (fíor 2.7) leis an bpobal láithreach nuair a cuireadh é ar thaobh an bhóthair nua N22 gar do Thrá Lí, Co. Chiarraí. Ba é Tighe O'Donoghue a rinne an dealbh. Tá sé 4.2 m ar airde agus tá sé déanta as *feireasuimint*, coinchréit theilgte

FIGÚR 2.7 AN CAPALL MÓR, Tighe O' Donoghue, Bóthar N22 go Trá Lí, Co. Chiarraí

anuas ar chreatlach chruach. Is é atá sa dealbh, capall cogaidh faoi mar a bhíodh ag na taoisigh Cheilteacha agus iad i mbun catha. Don tsaoirse a sheasann na slabhraí briste faoina chosa tosaigh.

Tugann muintir na háite *An tAonbheannach* air (fíor 2.8) agus is díol suntais é do gach duine a thaistealaíonn ar an mbóthar. Deirtear go dtiománann daoine ar an mbóthar díreach chun go bhfeicfidh a gcuid páistí *An tAonbheannach*.

FIGÚR 2.8 AN CAPALL MÓR, íomhá gar-amhairc

FIGÚR 2.9 THE SCULPTURE ROAD TO KILLARNEY (*Bóthar na nDealbh go Cill Airne*), Tighe agus Eoghan O'Donoghue, Co. Chiarraí

Tá cáil ar an ealaíontóir agus ar a mhac, Eoghan, as *The Sculpture Road to Killarney* freisin (*Bóthar na nDealbh go Cill Airne*) (fíor 2.9). Clocha snoite a cuireadh ar an dá thaobh den bhóthar nua go Corcaigh ar feadh cuid den tslí. Thángthas ar an gcuid is mó de na clocha nuair bhíothas ag tochailt le linn don bhóthar a bheith á thógáil agus tá idir 1 agus 3 thonna meáchain iontu ar an meán.

Dealbha Eachracha

Gné thábhachtach den ealaín phoiblí i mbailte móra agus i gcathracha na hÉireann ba ea iad capaill tráth. Bhí dealbh de Rí Seoirse II agus é ar mhúin capaill i lár Fhaiche Stiabhna i mBaile Átha Cliath tráth, ach tá sé imithe le fada. Bhí dealbh de Liam Oráiste ar mhúin capaill (fíor 2.10) i bhFaiche an

FIGÚR 2.10 WILLIAM OF ORANGE ON HORSEBACK (*Liam Oráiste ar Mhúin Capaill*), Dealbh Eachrach, Sráid an Dáma, Baile Átha Cliath

FIGÚR 2.11 LORD GOUGH MEMORIAL (*Leacht Cuimhneacháin Gough*), Páirc an Fhionnuisce, Baile Átha Cliath

Choláiste, Baile Átha Cliath agus b'iomaí drochíde a tugadh dó. Bláthanna agus sraoilleáin a bhíodh air tráth, ach uaireanta eile smearadh salachar agus tarra air. Ba é deireadh na drochíde gur pléascadh an dealbh in 1929.

Siombail an Ansmachta

Bhí leacht cuimhneacháin an Tiarna Gough, nó 'cloiteoir Punjab', i bPáirc an Fhionnuisce i mBaile Átha Cliath go dtí gur séideadh é in 1957, mar a tharla do dhealbh Liam Oráiste. Ba é an duine a bhfuil cáil air as leacht Dhónaill Uí Chonaill i mBaile Átha Cliath, John Henry Foley, a rinne an dá dhealbh sin. Dúradh faoi Leacht Cuimhneacháin Gough in 1905 (fíor 2.11) nach raibh a shárú de dhealbh le fáil ar domhan agus gur chuir sé barr ar shárshaothair Foley mar dhealbhóir. Ach faoi mar a tharla i gcás dhealbh Liam Oráiste, ceapadh gur siombail den choilíneachas a bhí ann agus níor aithníodh a luach mar phiosa ealaíne dá réir.

30

FIGÚR 2.12 THE GAELIC CHIEFTAIN (*An Taoiseach Gaelach*), Maurice Harron, gar do Mhainistir na Búille, Co. Ros Comáin

An Taoiseach Gaelach

Ar ámharáí an tsaol, ní raibh an doicheall céanna roimh cheann de na dealbha eachracha poiblí a rinneadh le déanaí in Éirinn, *The Gaelic Chieftain (An Taoiseach Gaelach)* (fíor 2.12). Is é atá sa dealbh taoiseach ar mhúin capaill. Tá an dealbh féin 5 mhéadar ar airde agus dar le clár raidió a craoladh le déanaí, is é an dealbh is fearr le daoine ar na dealbha cois bóthair in Éirinn.

Is saothar mór suntasach é, tá sé déanta as píosaí miotail agus tá sé suite 2 mhíle ó thuaidh de bhaile Mhainistir na Búille san áit ar tharla Cháth an Chorrshléibhe. Tharla an cath in 1599 idir arm de chuid Shasana agus reibiliúnaigh Éireannacha faoi cheannas Aodha Rua Uí Dhónaill. Rinneadh luíochán roimh na Sasanaigh nuair a bhí siad ag máirseáil trí mhám sa Chorrshliabh. Cuireadh an ruaig orthu agus cailleadh mórán díobh.

An té a bheadh ag tiomáint thar bráid anois, ní dócha go mbeadh puinn eolais aige ar an gcath, ná mórán suime aige ann, b'fhéidir. Mar sin féin, is áit picnice anois í agus tá deis ag daoine scíth a ligean ann agus féachaint ar an radharc álainn ar Loch Cé.

'Rud a théann i bhfeidhm ort de réir a chéile'

Is é Maurice Harron an t-ealaíontóir a rinne *An Taoiseach Gaelach*. Tá plé déanta ar a chuid dealbh i mórán alt i nuachtáin agus in irisí agus is minic a bhíonn siad le feiceáil ar fhógraí agus ar chláir faisnéise teilifíse. Siombail de phróiseas na síochána is ea an dealbh a rinne sé i nDoire de bheirt fhear agus iad ag síneadh a lámha amach chun a chéile (fíor 2.13).

FIGÚR 2.13 HANDS ACROSS THE DIVIDE (*Ag Síneadh Lámh Trasna na Críche*), Maurice Harron, Doire

Cé go n-aithníonn daoine an dealbh, is beag duine a bhfuil ainm Harron ar eolas aige í. Deir Harron nach gcuireann sé as dó ar chor ar bith. Dar le Harron gur cuma faoi ainm an ealaíontóra, chomh fada agus a bhaineann sé leis an ealaín phoiblí. Déanann ealaíontóir dearmad ar shaothar a luaithe agus a chríochnaíonn sé é. Is leis an bpobal feasta é, agus is í samhlaíocht an phobail a chuireann brí leis. Tá sé sásta ligean dá shaothar seasamh ar a shon féin. 'Nílím ag iarraidh a bheith glic,' a deir sé, 'tá mé ag iarraidh siombail uilíoch a chruthú a thuigfidh cách. Caithfidh tú meas a bheith agat ar dhaoine. Rud mór é saothar ealaíne a chur suas in áit phoiblí – bíonn daoine ag tiomáint thar an saothar gach lá, daoine nach mbíonn ag smaoineamh ar ealain beag ná mór. Is rud é a théann i bhfeidhm ort de réir a chéile an saothar sin,' a deir sé.

Sainchomhartha tíre d'Uíbh Fhailí

Is é Maurice Harron a rinne *Saints and Scholars* (*Na Naoimh agus na hOllaimh*) (fíor 2.14) chomh maith. Tá ceithre dhealbh cruach sa saothar. Tá na dealbha 7.5 méadar ar airde agus tá siad le feiceáil ar thaobh an tseachróid N52 a théann thart ar Thulach Mór, cóngarach don mhótarbhealach ó Bhaile Átha Cliath go Gaillimh. I lámha gach deilbhe tá siombail a bhaineann le saol an léinn nó le saol an chreidimh. Tá leabhar ag dealbh amháin, cailís ag dealbh eile, bachall ag an tríú dealbh agus tá an ceathrú dealbh ag caitheamh ealta éan nó anamacha in airde san aer. Do Mhainistir Dharú agus do

FÍOR 2.15 NA NAOIMH AGUS NA HOLLAIMH, íomhá gar-amhairc

Mhainistir Chluain Mhic Nóis i gContae Uíbh Fhailí a sheasann na siombailí. Tá patrúin leath-theibí ar na dealbha (fíor 2.15). Is é a spreag an t-ealaíontóir ná na patrúin i lámhscríbhinní maisithe mar Leabhar Dharú, ach de bharr gur saothar nua-aimseartha é *Na Naoimh agus na hOllaimh*, is as cruach dhosmálta a rinneadh na dealbha. Cuireann gathanna na gréine na dealbha ag lonnú ag amanna éagsúla i rith an lae.

Rinneadh na dealbha i nDoire i bhfoirgneamh mór a raibh trealamh ardúcháin lastuas ann. Agus na dealbha á ndéanamh baineadh leas as na teicnící ba nua-aimseartha maidir le táthú tionsclaíoch agus gearradh le léasar. Nuair a fiafraíodh den ealaíontóir cad a spreag é agus é ag dearadh na ndealbh, dúirt Harron: 'Áit thar a bheith suntasach ba ea é an suíomh; bhí ceithre chnoc ann agus bhí an suíomh gar d'ionad arsa an léinn, Mainistir Chluain Mhic Nóis. Bhí mé ag iarraidh saothar a dhéanamh in ómós don ionad sin.' Bhí sé ag súil go dtaitneodh an saothar le daoine agus gur sainchomhartha tíre a bheadh ann chomh maith le siombail don áit, agus go gcothódh sé feasacht maidir le hoidhreacht luachmhar an cheantair.

FÍOR 2.14 SAINTS AND SCHOLARS (*Na Naoimh agus na hOllaimh*), Maurice Harron, Bóthar N52, Seachbhóthar Thulach Mhór, Co. Uíbh Fhailí

Saothair ealaíne cois bóthair: dúshláin

Is gá don ealaíontóir go leor rudaí a chur san áireamh agus é ag dul i mbun saothar ealaíne cois bóthair. Caithfidh an saothar a bheith mór go leor chun go dtabharfaidh tiománaithe suntas dó agus iad tamall uaidh. Ach ní mór a chinntiú nach gcuirfidh sé isteach ar thiománaí atá ag tiomáint ar 120 km san uair. Caithfidh sé an aimsir a sheasamh agus níor cheart go mbeadh sé éasca graifítí a chur air ná é a lot. Le tamall anuas, is minic a 'ghléastar' na saothair nuair a bhíonn imeachtaí spóirt ar siúl sa cheantar, nó ar mhaithe leis an gcrac fiú. Murab ionann agus píosa ealaíne i ngailearaí, feiceann an pobal iad cé acu a théann siad tharstu d'aon ghnó nó nach dtéann. Níor cheart go gcuirfeadh sé olc ar dhaoine i gcoitinne.

An saothar a roghnú

Anuas ar na deacrachtaí sin, is coiste a roghnaíonn an saothar de gnáth, toisc gur airgead poiblí a bhíonn i gceist. Fágann sé sin go roghnaítear saothar mar chomhréiteach in amanna. B'fhéidir nach mbeadh glacadh ag an bpobal leis an saothar dá bhrí sin, rud a tharla go sonrach i gcás an dá dhealbh eachracha a scriosadh. Ach is díol suntas iad na dealbha agus éiríonn daoine cleachta lena bhfeiceáil ag pointe áirithe ar an mbealach. Tógann siad intinn na ndaoine a théann thar a mbráid agus is ábhar spéise iad nuair nach mbeadh mórán ábhar spéise eile ar an gcuid sin den mhótarbhealach.

Ealaín mar chríoch-chomhartha

Tá liathróid mhór ar an débhealach in aice leis an Nás, agus is comhartha do mhórán í go bhfuil Baile Átha Cliath fágtha ina ndiaidh acu agus go bhfuil siad ag tosú ar an turas ceart, siar nó ó dheas.

Níl a fhios ag mórán gurb é *Perpetual Motion* (*Síorghluaiseacht*) an t-ainm atá ar an sféar mór sin atá clúdaithe le marcanna bóthair (fíor 2.16). Níl a fhios ag mórán ach oiread gur ealaíontóir darb ainm Rachel Joynt a rinne é in 1995 i gcomhar le healaíontóir eile, Remco de Fouw.

32

FIGOR 2.16 PERPETUAL MOTION (*Síorghluaiseacht*), Remco de Fouw agus Rachel Joynt, An Nás, Co. Chill Dara

FIGOR 2.17 MOTHERSHIP (*Máthair-árthach*), Rachel Joynt, Dún Laoghaire, Baile Átha Cliath

FIGOR 2.18 FREEFLOW (*Saorshruth*), Rachel Joynt, Cé Theach an Chustaim, Baile Átha Cliath

Dealbhóir Éireannach is ea í Rachel Joynt agus tá píosai tábhachtacha aici i measc ealaín phoiblí na hÉireann. Ar cheann de na saothair choimisiúnaithe atá déanta aici tá *People's Island (Oileán na nDaoine)* atá gar do Dhroichead Uí Chonaill i mBaile Átha Cliath. Is é atá ann ná lorg cos agus lorg éan, tá siad déanta as práis agus gabhann siad siar agus aniar ar fud oileán coisithe a mbíonn cuid mhór tráchta ann. Ceann eile is ea *Mothership (Máthair-árthach)* (fíor 2.17) atá suite ar aghaidh na farraige i nDún Laoghaire, Contae Bhaile Átha Cliath. Is blaosc cuán mara é a rinneadh as cré-umha teilgte agus cruach.

Sa bhliain 2006, choimisiúnaigh Údarás Forbartha Cheantar na nDugaí, Baile Átha Cliath saothar eile le Joynt, *Freeflow (Saorshruth)* (fíor 2.18). Is ealaín suiteála de 900 duirleog ghloine atá ann. Tá solas taobh istigh díobh agus dath gorm agus glas orthu a chuireann dath an uisce i gcuimhne do dhuine. Leanann an saothar ar aghaidh ar feadh breis agus 1 chiliméadar ar na céanna thuaidh ó Ché Theach an Chustaim go dtí an Port Thuaidh. Dar le Joynt, is iad na saothair ealaín phoiblí a n-éiríonn go maith leo na saothair atá in oiriúint dá suíomh. Caithfidh rud úrnua mealltach spráil a bheith iontu, amhail is dá bhféadfaí radharc i mbrionglóid a chur i gcló ealaíne.

Comhairlí contae

Tá comhairlí contae ar fud na tíre tar éis leas a bhaint an scéim Aon Faoin gCéad don Ealaín le fonn agus le fuinneamh.

Loch Garman

I dtréimhse deich mbliana, mar shampla, rinne Comhairle

FÍOR 2.19 THE LAST OAK TREE (*An Crann Darach Deiridh*), Denis O'Connor, Bóthar N30 ó Ros Mhic Thriúin go hInis Córthaidh, Co. Loch Garman

Contae Loch Garman 34 saothar a choimisiúnú. Cuireadh béim ar dtús ar dhealbhóireacht bhuan lasmuigh agus ansin ar ealaín suiteála am-theorannaithe agus ar chineálacha nuálacha eile ealaíne. Mar shampla, coimisiúnaíodh an t-ealaíontóir Mick Fortune chun fiseán digiteach a dhéanamh de Chuan Ros Láir agus faoi shaol an phobail áitiúil.

An Crann Darach Deiridh

Theastaigh ón gcomhairle deis a thabhairt don phobal áitiúil a bheith páirteach i dtionscadail ealaíne chomh maith. I measc na dtionscadail a rinneadh le déanaí, rinneadh dealbh le haghaidh an bhóthair N30 (ó Ros Mhic Thriúin go hInis Córthaidh). Crann darach déanta as cruach dhosmálta is ea *The Last Oak Tree (An Crann Darach Deiridh)* (fíor 2.19). Tá déanamh traidisiúnta ar an gcrann, é 6 m ar airde agus 5 m ar leithead. Bhí lámh ag daoine de phobal na háite agus ag daltaí scoile i ndearadh na nduilleog ar an gcrann.

Laois

Tá Comhairle Contae Laoise i ndiaidh tionscadail mhóra d'ealaín phoiblí a choimisiúnú. Rinne na healafontóirí Robert McColgan agus Irene Benner dealbh de chruach chuar *Gateway (Béal Tíre)* (fíor 2.20). Tá sé suite ar airde ar thaobh sheachtród Phort Laoise, agus is doras siombalach é ar Lár na Tíre.

FÍOR 2.20 GATEWAY (*Geata*), Robert Mc Colgan agus Irene Benner, Seachtród Phort Laoise

FIOR 2.21 BRONZE BULL
(*Tarbh Cré-Umha*),
Don Cronin, Maigh
Chromtha, Co. Chorcaí

Corcaigh

Tá Contae Chorcaí ar an gcontae is mó sa tír agus dá réir sin tá Comhairle Contae Chorcaí freagrach as an-chuid tionscadal ealaíne ar fud an chontae. Ar Mhaigh Chromtha tá *Bronze Bull* (*Tarbh Cré-umha*) le Don Cronin (fíor 2.21), tá *Milk Churns* (*Cuinneoga Bainte*) le Eileen Mc Donagh (fíor 2.22) le feiceáil ar Bhóthar Mhala agus tá dealbh le Patrick Campbell ar a dtugtar *Spirit of Love* (*Misneach an Ghrá*) le feiceáil i mBeanntraí (fíor 2.23). Is é atá sa dealbh sin ná dhá fhíor mhóra, iad déanta as cré-umha agus ag casadh thart ar chrann cré-umha.

Faoi mar a dhéanann Comhairle Contae Loch Garman agus Comhairle Contae Dhún na nGall, tugtar léiriú maith ar láithreán gréasáin Chomhairle Contae Chorcaí ar gach píosa a coimisiúnaíodh agus tá pictiúir agus eolas fúthu ar fáil ann leis. Níor mhiste do chomhairlí contae eile an eiseamláir sin a leanúint. Dá mbeadh sé i gceist ag duine taisteal sna contaetha sin, b'fhurasta súil a chaitheamh ar na láithreáin ghréasáin agus nóta a dhéanamh den áit a bhfuil aon saothar ealaín phoiblí. Ba cheart, áfach, an t-eolas ar na láithreáin ghréasáin go léir a nuashonrú go rialta.

FIOR 2.22 MILK CHURNS
(*Cuinneoga Bainte*),
Eileen Mc Donagh,
Bóthar Mhala, Co. Chorcaí

FIOR 2.23 SPIRIT OF LOVE (*Misneach an Ghrá*), Patrick Campbell,
Beanntraí, Co. Chorcaí

FIOR 2.24 TOMÁS Ó CRIOMHTHAIN, Michael Quane, Ionad Oidhreachta
an Bhlascaoid, Co. Chiarraí

Capaill aolchloiche

Tá aithne mhaith ar an gCorcaíoch Michael Quane mar dhealbhoir agus is iomaí saothar dá chuid a bhí ar taispeáint in Éirinn agus i dtíortha eile. Is as cloch a dhéanann sé a chuid dealbh agus is í an aolchloch a úsáideann sé de ghnáth. Ceapann sé agus snoíonn sé an cloch leis na mílte buille den siséal. Sár-shampla dá chuid oibre is ea an dealbh de Thomás Ó Criomhthain (fíor 2.24) ag Ionad an Bhlascaoid Mhóir i nDún Chaoin, Contae Chiarraí.

Ceann de na téamaí is mó atá le sonrú ar shaothair Quane na an gaol idir daoine agus capaill. Is minic a shnoíonn sé ainmhithe atá casta thar a chéile, anois ag súgradh go macnasach, anois ina gceílí comhraic, na mataín ag bolgadh orthu agus a gcuid géag casta as an ríocht. D'fhanadh sé lena sheanmháthair i gContae Uibh Fhailí nuair bhí sé óg agus chonaic sé asal á bhá i bpoll portaigh tráth. Seans gurb é an eachtra sin a spreag é chun cumhacht ainmhithe agus leochaileacht na cumhachta sin a léiriú ina chuid ealaíne.

Tá dáimh ag an ealaíontóir le hainmhithe agus léiríonn sé go tuisceanach cruthaitheach iad, ach go minic, léiríonn sé iad ar shlí leochaileach chomh maith. 'Samhlaíonn tú gur ainmhithe

FIOR 2.25 HORSES AND RIDERS (*Capaill agus Marcaigh*), Michael Quane, Mala, Co. Chorcaí

tréan lúfar láidir é an capall nuair a fheiceann tú é ag rith agus na ceithre chos faoi. Ach níl aon slí aige é féin a shábháil má thiteann sé, a deir sé. Tá *Horses and Riders (Capaill agus Marcaigh)* ar an gceann is fearr b'fhéidir de na saothair mhóra phoiblí leis (fíor 2.25). Ceann eile is ea *Fallen Horse and Rider (Marcach agus Capaill tar éis a Thitime)* (fíor 2.26) agus tá an dá shaothar sin ar na saothair is mó a bhfuil cion ag an bpobal orthu.

FIOR 2.26 FALLEN HORSE AND RIDER (*Marcach agus Capaill tar éis a dTitime*), Micael Quane, Mainistir Na Corann, Co. Chorcaí

As ceap ollmhór cloiche 25 tonna ar meáchan a rinneadh *Capaill agus Marcaigh*. Snaíodh an cloch thar thréimhse naoi mí go raibh sé 11 tonna ar meáchan. Is é atá sa dealbh, capaill agus marcaigh agus iad snaidhmthe ina chéile. Rinneadh é a choimisiúnú in 1995 agus tá sé suite ag timpeallán ar an mbóthar N20 i Mala, Contae Chorcaí. Tá na fíoracha sa dealbh ag dul thart i gcirocal dlúth faoi mar a bheadh snaidhm ann. Deir an t-ealaíontóir go léiríonn sé an nasc atá idir daoine aonair mar gheall ar an gcultúr agus an stair agus mar gheall ar an dul chun cinn atá déanta acu mar bhaill den chine daonna. In ainneoin gur daoine leithleacha aonair iad, is ar scáth a chéile a mhaireann siad.

Nuair a suiteáladh an dealbh i dtús báire, is cosúil go dtéadh tiománaithe timpeall an timpealláin ar fad ionas go bhfeicfidís gach cuid den dealbh mhaorga shleabhcánta.

Fia Mór na mBeann

Cuireadh *The Great Irish Deer (Fia Mór na mBeann)* (fíor 2.27) le Kevin Holland ar an mbóthar N20 go Mala i gCorcaigh in 1994 agus tá an-chion ag an bpobal air ó shin. Rinneadh é as paineíl chré-umha a cuireadh anuas ar chreatlach de barraí cruach dhosmálta. Is saothar ollmhór é agus is díol suntais beanna an fhia go háirithe agus iad 3.5 m ar leithead.

Tagairt do stair an dúlra sa dúiche sin is ea é an saothar agus cuireadh in áit shuntasach fheiceálach é in airde ar bhruach leathaille os cionn an bhóthair.

FIOR 2.27 THE GREAT IRISH DEER (*Fia Mór na mBeann*), Kevin Holland, Bóthar Mhala, Co. Chorcaí

Beidh ar Chomhairle Contae Chorcaí roinnt oibre a dhéanamh ar láthair na deilbhe arís, áfach, mar bíonn aiteann ag fás go tiubh ina thimpeall agus bíonn an saothar tábhachtach seo nach mór folaithe uaireanta.

Ealaín phoiblí sa chathair Baile Átha Cliath

Cuid tábhachtach de dhreach na cathrach iad dealbha agus leachtanna le fada an lá. Go deimhin, tá nós ar leith ann le fada maidir le leasainmneacha greannmhara a thabhairt orthu

FÍOR 2.28 COLÚN NELSON, Baile Átha Cliath

i mBaile Átha Cliath. Is minic a bhíonn conspóidí ann faoi ábhar nó faoi dhearadh na ndealbh – bhí an oiread sin fuatha ar chuid acu gur scríosadh iad nó gurbh éigean iad a bhogadh.

An Colún

Ceann de na heachtraí ba mhó a bhain leis na leachtanna i mBaile Átha Cliath ná scríosadh Cholún Nelson (fíor 2.28). Sheasadh an colún gar d'Ardoifig an Phoist agus bhí sé ina chomhartha so-aitheanta sa chathair ar feadh na nglún. Phléasc grúpa beag Poblachtach an colún in 1966 agus bhí an láthair folamh ansin go dtí Eanáir 2003. Cuireadh comórtas ar siúl chun dealbh oiriúnach a roghnú agus a chur ina áit. Ba é an ceann a roghnaíodh sa deireadh ná *Spire of Dublin—A Monument of Light* (*Spuaic Bhaile Átha Cliath—Túr an tSolais*) (fíor 2.29) mar a thugtar air go hoifigiúil. Ní maith le gach duine an spuaic, ach is cuid den chathair anois é, olc nó maith. Mar is gnáth i mBaile Átha Cliath, tugadh roinnt leasainmneacha air ar an bpointe boise agus is é 'An Dealg' an t-aon ainm is féidir a chur i leabhar scoile!

Túr an tSolais

Ba é an comhlacht Ian Richie Architects a dhear an spuaic. Ba í an aidhm a bhí acu ná dearadh a dhéanamh a bheadh simplí tarraingteach snasta agus a mbeadh gné den ealaín agus den teicneolaíocht araon ann. Is cón fada ard í, í 3 m ar trastomhas ag an mbun agus 15 cm ar trastomhas ag an mbarr. As ocht bhfeadán fholmha de chruach dhosmálta a

FÍOR 2.29 SPIRE OF DUBLIN—A MONUMENT OF LIGHT (*Spuaic Bhaile Átha Cliath—An Túr Solais*), Ian Richie Architects, Baile Átha Cliath

rinneadh í. Rinneadh gránphéineáil ar dhromchla na cruach, próiseas a fhágann go bhfrithchaitear an solas den mhiotal sa tslí is go n-athraíonn dath an mhiotail. I rith an lae, bíonn dath na cruach ar an spuaic, ach le clapsholas, cheapfá nach raibh aon rud idir í agus an spéir. Lastar bun na spuaice agus an 12 mhéadar ag an mbarr istoiche agus is comhartha í atá le feiceáil i bhfad agus i ngar sa chathair.

Sráid Uí Chonail

Ar phríomhshráid na hardchathrach tá roinnt leachtanna de laochra na hÉireann.

Tá Dónall Ó Conaill ina sheasamh in airde ar leacht ag bun na sráide a ainmníodh as (fíor 2.30). Ba é John Henry Foley a dhear agus a dhealbhaigh é agus measann mórán daoine gurb é an saothar is fearr a rinne sé. Leagadh an bhunchloch in 1864 agus bhí na sluaite i láthair nuair a nochtadh an saothar deiridh in 1882.

Is é an dealbh is airde ar Shráid Uí Chonail ná *Parnell Monument* (*Leacht Pharnell*) (fíor 2.31) leis an dealbhóir Gael-Mheiriceánach, Augustus Saint-Gaudens. Oibilisc mhór shuntasach atá ann agus í déanta as eibhear cruu na Gaillimhe.

FIOR 2.30 DÓNALL Ó CONAILL, John Henry Foley, Baile Átha Cliath

Fuarthas maoiniú lena aghaidh trí shintíúis ón bpobal agus cuireadh in airde é in 1911.

In 1980 rinne Oisín Kelly leacht cuimhneacháin de James Larkin as cré-umha (fíor 2.32). D'oibrigh 'Big Jim' Larkin go díograiseach ar son Ghluaiseacht na gCeardchumann. Bhí sé

ina cheann feadhna ar 20,000 oibrí i rith Fhrithdhúnadh Mór Bhaile Átha Cliath, eachtra a bhfuil cur síos an-mhaith uirthi sa leabhar *Strumpet City* le James Plunkett. Rinneadh leiriú éifeachtach air sa dealbh; tá sé in airde ar phlionsa eibhir, agus tá a lámha sínte amach agus é i lár óráide.

FIOR 2.31 PARNELL MONUMENT (*Leacht Pharnell*), Augustus Saint-Gaudens, Baile Átha Cliath

FIOR 2.32 JAMES LARKIN, Oisín Kelly, Sráid Uí Chonaill, Baile Átha Cliath

FIGÚR 2.33 ANNA LIVIA, Eamonn O'Doherty, Baile Átha Cliath

Eamonn O'Doherty

Is éard atá sa scairdeán uisce *Anna Livia* le Eamonn O' Doherty (fíor 2.33) ná bean atá ina súi siar agus a droim le taobh cnoic. Is pearsantú ar Abhainn na Life í agus tá uisce ag boilgearnach anuas thart uirthi. Tá dearadh an scairdeáin bunaithe ar Anna Livia Plurabella, carachtar in *Finnegan's Wake* le James Joyce. Cuireadh an scairdeán in áit lárnach ar Shráid Uí Chonaill in 1988. Tógadh raic faoi láithreach bonn, agus níorbh fhada go rabhtas ag tabhairt '*the Floozie in the Jacuzzi*' ar an scairdeán, leasainm a d'úsáid an t-ealaíontóir féin.

Bhí meas ar O'Doherty cheana mar dhealbhóir, bhí sé tar éis an dealbh *Galway Hookers* (*Húicéir na Gaillimhe*) (fíor 2.34) san Fhaiche Mhór i nGaillimh a dhéanamh mar chuid de cheiliúradh 500 bliain na cathrach sin. Tamall ina dhiaidh sin bhí sé ar dhuine de na dealbhóirí Éireannacha ab iomráití lena linn féin. Saothar mór poiblí eile leis is ea *Fuascallt* (1998) (fíor 2.35) i gContae Loch Garman. Déanann an saothar sin comóradh ar Éirí Amach 1798 agus bhí baint lárnach ag an bpobal áitiúil leis an tionscadal. Bhí ar O'Doherty leas a bhaint as téama réamhshocraithe ionas go mbeadh an saothar ag teacht le traidisiúin a bhí ag pobail an cheantair cheana.

38

FIGÚR 2.34 GALWAY HOOKERS (*Húicéir na Gaillimhe*), Eamonn O'Doherty, An Fhaiche Mhór, Gaillimh

FIGÚR 2.35 FUASCALLT, Eamonn O'Doherty, Co. Loch Garman

Is éard atá ann ná cúig fhathach d'fhir déanta as cré-umha. Tá píce fhada i lámh gach duine díobh agus is é an t-ainm a thugtar orthu sa cheantar agus ar fud na tíre ná 'Fir na bPící'.

Saothar eile le O'Doherty ná *Crann an Óir* (fíor 2.36) atá ar Phlás an Bhainc Ceannais, Baile Átha Cliath chomh maith. Bíonn mórán daoine ag bailiú sa phlás, idir dhaoine óga um thrathnóna agus lucht ragairne istoíche. Rinneadh an dealbh

FIGÚR 2.36 CRANN AN ÓIR, Eamonn O' Doherty, An Banc Ceannais, Baile Átha Cliath

as ábhair chrua bhuanfasacha agus is beag cothabháil a bhí le déanamh air ón lá a suiteáladh é in 1991.

Conspóid faoi *Anna Livia*

Bhí an pobal míshásta i gcónaí le *Anna Livia* ar Shráid Uí Chonail. Dúirt daoine nach raibh an saothar sa scairdeán inchurtha le rud a dhéanfadh an t-ealaíontóir de ghnáth. Tosaíodh ar bhruscar a chaitheamh isteach ann agus graifítí a scríobh air. Is minic a chuirfí lucht níocháin isteach ann ag an deireadh seachtaine. Faoi dheireadh, aistríodh an dealbh go dtí na Gairdíní Cuimhneacháin os comhair Dhún Uí Choileáin.

An Áit Choinne

Tá i bhfad níos mó ceana ag an bpobal ar *The Meeting Place (An Áit Choinne)* (fíor 2.37) dealbh chré-umha le Jackie McKenna. Tá an dealbh in aice le Droichead na Leathphingine. Tá beirt bhan ag comhrá lena chéile agus a gcuid málaí siopadóireachta ar an talamh in aice leo. Tá spás ar an mbinse ar an dá thaobh de na mná ionas gur féidir le duine súf ann. *The Hags with the Bags* a thugtar ar an dealbh go minic.

FÍOR 2.37 THE MEETING PLACE (*An Áit Choinne*), Jackie McKenna, Baile Átha Cliath

Molly Malone

Tá *Molly Malone* (fíor 2.38) le Jean Rynhart ag bun Shráid Grafton agus bíonn mórán turasóirí ag tarraingt ar an áit chun grianghraif a ghlacadh léi. Tugtar *'The Tart with the Cart'* ar an dealbh. Cuireadh ann í mar chuid de cheiliúradh míle bliain Bhaile Átha Cliath in 1988. Cé go dtaitníonn sí go mór

FÍOR 2.38 MOLLY MALONE, Jean Rynhart, Baile Átha Cliath

le daoine, ní léir go bhfuil mórán luach ealaíne ag baint léi mar dhealbh.

Tá *Oscar Wilde* le Danny Osborne suite ar chúinne Chearnóg Mhuirfean os comhair an tí inár tógadh Wilde. Rinneadh é as cineálacha éagsúla cloch agus tá dath difriúil ar gach cineál. Léirítear an scríbhneoir agus é ina lúf siar go léisciúil ar charraig mhór eibhir. Tugtar leasainmneacha drochmhéasúla air siúd chomh maith.

Rowan Gillespie – saothair chré-umha

Tá bua faoi leith ag Rowan Gillespie i measc ealaíontóirí na linne seo in Éirinn mar go mbíonn brí agus beocht iontach ina chuid dealbhóireachta. Tá go leor dealbh leis i mBaile Átha Cliath agus in áiteanna éagsúla ar fud na tíre agus tá dealbha leis in dtíortha thar lear chomh maith. Le cré-umha is mó a bhíonn sé ag obair, ach ní hionann é agus ealaíontóirí eile sa mhéid is go dteigeann sé a chuid saothar féin. Thóg sé ceardlann agus teilgchearta inar féidir leis an próiseas casta sin a dhéanamh é féin.

Cuireann sé faoi i mBaile Átha Cliath agus tá mórán saothair thábhachtacha leis sa chathair. Ina measc sin tá *The Kiss (An Phóg)* (fíor 2.39, fíor 2.40) agus *The Blackrock Dolmen (Dolmain na Carraige Duibhe)* (fíor 2.41) ina bhfuil triúr agus iad ag obair le chéile chun leac mhór a ardú os a gcionn. Tá greann ag baint le saothair áirithe leis, sa saothar *Aspiration (Ag Dréim)* (fíor 2.42) tá duine ag dreapadh in airde ar bhalla Fhoirgneamh an Chistéáin, Baile Átha Cliath. Sa saothar *Birdy (Éinín)* (fíor 2.43) tá duine ina súf ar a gogaide ar leac fuinneogae ag 3 Halla an Chorráin, Sráid an Mhóta, Baile Átha Cliath.